Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

15. července 2021 *

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana bezpečnosti a zdraví pracovníků – Úprava pracovní doby – Příslušníci ozbrojených sil – Použitelnost unijního práva – Článek 4 odst. 2 SEU – Směrnice 2003/88/ES – Oblast působnosti – Článek 1 odst. 3 – Směrnice 89/391/EHS – Článek 2 odst. 2 – Činnosti vojáků – Pojem ‚pracovní doba' – Doba strážní služby – Spor týkající se odměny pracovníka"

Ve věci C-742/19,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Vrhovno sodišče (Nejvyšší soud, Slovinsko) ze dne 10. září 2019, došlým Soudnímu dvoru dne 10. října 2019, v řízení

B. K.

proti

Republice Slovenija (Ministrstvo za obrambo),

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení K. Lenaerts, předseda, R. Silva de Lapuerta, místopředsedkyně, J.-C. Bonichot, M. Vilaras, E. Regan a N. Piçarra, předsedové senátů, T. von Danwitz, M. Safjan, D. Šváby, S. Rodin, K. Jürimäe, C. Lycourgos (zpravodaj), P. G. Xuereb, L. S. Rossi a I. Jarukaitis, soudci,

generální advokát: H. Saugmandsgaard Øe,

vedoucí soudní kanceláře: R. Șereș, radová,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 21. září 2020,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za B. K. M. Pukšičem, odvetnik,

– za slovinskou vládu A. Grum a A. Dežman Mušič, jako zmocněnkyněmi,

– za německou vládu J. Möllerem a S. Eisenberg, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: slovinština.

– za španělskou vládu S. Jiménez Garcíou, jako zmocněncem,

– za francouzskou vládu A.-L. Desjonquères, E. de Moustier a N. Vincent, jakož i T. Stehelinem a A. Ferrandem, jako zmocněnci,

– za Evropskou komisi B. Rous Demiri, jakož i N. Ruiz Garcíou a M. van Beekem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 28. ledna 2021,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby (Úř. věst. 2003, L 299, s. 9; Zvl. vyd. 05/04, s. 381).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi B. K. a Republika Slovenija (Ministrstvo za obrambo) [Slovinská republika (ministerstvo obrany)] ve věci příplatku za práci přesčas.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 76/207/EHS

3 Článek 3 odst. 1 směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky (Úř. věst. 1976, L 39, s. 40; Zvl. vyd. 05/01, s. 187), stanovil:

„Uplatňování zásady rovného zacházení znamená vyloučení jakékoli diskriminace na základě pohlaví v podmínkách přístupu, včetně kritérií výběru, ke všem zaměstnáním nebo pracovním místům, nezávisle na oboru nebo odvětví činnosti, a ke všem stupňům hierarchie pracovních funkcí.“

Směrnice 89/391/EHS

4 Článek 2 směrnice Rady 89/391/EHS ze dne 12. června 1989 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci (Úř. věst. 1989, L 183, s. 1; Zvl. vyd. 05/01, s. 349) stanoví:

„1. Tato směrnice se vztahuje na všechny činnosti veřejného i soukromého sektoru (průmysl, zemědělství, obchod, administrativní činnosti, služby, vzdělání, kulturu, zábavu atd.).

2. Tato směrnice se nevztahuje na činnost určitých veřejných služeb, například ozbrojených sil nebo policie, nebo na určité činnosti civilní ochrany, jejichž zvláštní povaha odporuje této směrnici.

V těchto případech musí být s ohledem na cíle této směrnice zajištěna v co největší míře bezpečnost a ochrana zdraví zaměstnanců.“

Směrnice 89/656/EHS

5 Článek 1 směrnice Rady 89/656/EHS ze dne 30. listopadu 1989 o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví pro používání osobních ochranných prostředků zaměstnanci při práci (třetí samostatná směrnice ve smyslu čl. 16 odst. 1 směrnice 89/391/EHS) (Úř. věst. 1989, L 393, s. 18; Zvl. vyd. 05/01, s. 375) stanoví:

„1. Tato směrnice, která je třetí samostatnou směrnicí ve smyslu čl. 16 odst. 1 směrnice 89/391, stanoví minimální požadavky na osobní ochranné prostředky používané zaměstnanci při práci.

2. Směrnice 89/391/EHS se vztahuje v plném rozsahu na celou oblast uvedenou v odstavci 1, aniž jsou dotčena přísnější nebo zvláštní ustanovení této směrnice.“

6 Článek 2 uvedené směrnice zní takto:

„1. Pro účely této směrnice se osobními ochrannými prostředky rozumí všechny prostředky určené k nošení nebo držení zaměstnancem na ochranu před jedním nebo více riziky, která by mohla ohrozit jeho bezpečnost nebo zdraví při práci, a všechny doplňky nebo příslušenství určené k tomuto účelu.

2. Definice v odstavci 1 se nevztahuje na

[…]

c) osobní ochranné prostředky, které jsou nošeny nebo používány vojenskými, policejními a dalšími složkami, které zajišťují veřejný pořádek;

[…]“

Směrnice 2003/88

7 Článek 1 odst. 3 první pododstavec směrnice 2003/88 uvádí:

„Tato směrnice se vztahuje na všechna odvětví činností, veřejná i soukromá, ve smyslu článku 2 směrnice 89/391/EHS, aniž jsou dotčeny články 14, 17, 18 a 19 této směrnice.“

8 Článek 2 této směrnice, nadepsaný „Definice“, zní:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

1. ‚pracovní dobou‘ […] jakákoli doba, během níž pracovník pracuje, je k dispozici zaměstnavateli a vykonává svou činnost nebo povinnosti v souladu s vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi;

2. ‚dobou odpočinku‘ každá doba, která není pracovní dobou;

[…]“

9 Článek 17 odst. 3 uvedené směrnice stanoví:

„V souladu s odstavcem 2 tohoto článku se lze odchýlit od článků 3, 4, 5, 8 a 16:

[…]

b) v případě činností souvisejících se zajištěním ostrahy nebo dozoru vyžadujících neustálou přítomnost za účelem ochrany majetku a osob, zejména v případě hlídačů a správců nebo bezpečnostních firem;

c) v případě činností zahrnujících nutnost nepřetržité služby nebo výroby […];

[…]“

Směrnice 2013/35/EU

10 Článek 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/35/EU ze dne 26. června 2013 o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví před expozicí zaměstnanců rizikům spojeným s fyzikálními činiteli (elektromagnetickými poli) (dvacátá samostatná směrnice ve smyslu čl. 16 odst. 1 směrnice 89/391/EHS) a o zrušení směrnice 2004/40/ES (Úř. věst. 2013, L 179, s. 1) stanoví:

„1. Tato směrnice, jež je dvacátou samostatnou směrnicí ve smyslu čl. 16 odst. 1 směrnice 89/391/EHS, stanoví minimální požadavky na ochranu zaměstnanců před riziky pro jejich zdraví a bezpečnost, které při jejich práci vznikají nebo by mohly vzniknout v důsledku expozice elektromagnetickým polím.

[…]

6. Aniž jsou dotčeny přísnější nebo zvláštní ustanovení této směrnice, směrnice 89/391/EHS se nadále vztahuje v plném rozsahu na celou oblast uvedenou v odstavci 1.“

11 Článek 10 odst. 1 této směrnice uvádí:

„Odchylně od článku 3, avšak aniž je dotčen čl. 5 odst. 1:

[…]

b) mohou členské státy povolit, aby byl pro potřeby pracovníků působících v operačních vojenských zařízeních nebo zapojených do vojenských činností, a to i v rámci společných mezinárodních vojenských cvičení, uplatňován rovnocenný nebo specifičtěji zaměřený systémy ochrany, přičemž však nesmí docházet k poškození zdraví a ohrožení bezpečnosti;

[…]“

Slovinské právo

12 Článek 46 Kolektivni pogodbi za javni sektor (kolektivní smlouva pro veřejný sektor), ve znění použitelném na spor v původním řízení (Uradni list RS, č. 57/2008 a následující), stanovil, že státní zaměstnanci mají nárok na příplatek za dobu pracovní pohotovosti ve výši 20 % hodinové sazby základního platu, avšak tyto doby pracovní pohotovosti se nepovažují za pracovní dobu.

13 V odůvodnění této kolektivní smlouvy bylo uvedeno toto:

„Pracovní pohotovost znamená, že státní zaměstnanec musí být dosažitelný, aby se mohl dostavit k práci mimo svou pracovní dobu. Pracovní pohotovost musí být nařízena písemně. Výše příplatku za pracovní pohotovost je stejná, nehledě na to, zda státní zaměstnanec vykonává pracovní pohotovost během dne, noci, pracovního dne, neděle nebo svátku."

14 Článek 5 Zakona o obrambi (zákon o obraně) ze dne 20. prosince 1994 (Uradni list RS, č. 82/94), ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „ZObr"), v bodě 14 stanoví, že vojákem se podle tohoto zákona rozumí osoba vykonávající vojenskou funkci, a v bodě 14a upřesňuje, že pracovníkem se podle uvedeného zákona rozumí voják, civilista, který vykonává povolání v armádě, nebo jiná osoba, která při výkonu povolání plní odborné administrativní či technické úkoly na ministerstvu.

15 Podle článku 51 ZObr může voják při výkonu strážní služby za určitých podmínek používat zbraně.

16 Článek 97č ZObr, týkající se strážní služby, uvádí:

„(1) Stráž zpravidla trvá nepřetržitě po dobu 24 hodin.

(2) Vojáci, kteří vykonávají strážní službu, se považují za pracovníky s rozdělenou pracovní dobou. Doba, po kterou nevykonávají skutečnou práci, se nepovažuje za pracovní dobu, ale za dobu pracovní pohotovosti na pracovišti.

(3) Denní pracovní činnost vykonávaná během stráže nesmí překročit dvanáct hodin. Ve výjimečných případech nebo v případě nutnosti dokončit započatý úkol může být pracovní doba vojáků výjimečně prodloužena, avšak v takovém případě je doba odpracovaná nad rámec dvanácti hodin již vykonané skutečné práce považována za práci přesčas.

(4) Výkon strážní služby může nepřetržitě trvat nejvýše sedm dnů. Vojáci mají právo na přestávku na odpočinek v místě, kde vykonávají strážní službu, a to v rozsahu, ve kterém se jim dvanáct hodin uznává za běžnou pracovní dobu a zbývajících dvanáct hodin se považuje za dobu pracovní pohotovosti."

17 Článek 97.e ZObr, týkající se pracovní pohotovosti, zní:

„(1) Pracovní pohotovost je doba, během níž musí být pracovník dosažitelný k výkonu práce na pracovišti, na určeném místě nebo v místě bydliště.

(2) Doba pracovní pohotovosti se nezapočítává do stanovené týdenní nebo měsíční pracovní doby. Pokud pracovník musí během doby pracovní pohotovosti skutečně vykonávat práci,

započítávají se tyto skutečně odpracované hodiny do stanovené týdenní nebo měsíční pracovní doby.

(3) Ministr stanoví případy a způsoby výkonu pracovní pohotovosti na pracovišti, na určeném místě nebo v místě bydliště. Případy a způsoby výkonu pracovní pohotovosti v armádě určuje náčelník generálního štábu ozbrojených sil.

(4) Pracovní pohotovost na určeném místě se považuje za pracovní pohotovost na pracovišti.“

18 Pravila službe v Slovenski vojski (služební řád ve slovinské armádě) (Uradni list RS, č. 84/09) definuje pojem „strážní služba“ následovně:

„Strážní služba se považuje za bojovou misi v době míru […], během níž může voják vykonávající strážní službu rovněž používat zbraně a smrtící sílu v souladu s článkem 51 ZObr. Strážní služba je vykonávána v časových blocích (v době 7 dnů s nepřetržitou přítomností, tedy přítomností na pracovišti v délce 24 hodin denně) za účelem náležité organizace práce. Strážní služba je organizována na úrovni vojenské jednotky, která rovněž zajišťuje, aby osoby v rámci téže jednotky podléhaly stejným způsobem povinnosti zabezpečit strážní službu. Strážní služba má zvláštní vojenský a strategický význam. Zajištění stálé připravenosti k zásahu je základní úlohou armády v době míru. K zabezpečení odpovídající úrovně připravenosti v době míru zajišťuje armáda stálé síly a opatření stálé připravenosti k zásahu. Stálé síly umožňují zajistit nepřetržitou schopnost a možnost armády vojensky a nevojensky zasáhnout na pevnině, moři a ve vzdušném prostoru ve Slovinské republice. Obranné síly jsou součástí stálých sil.

Strážní službu zajišťuje ozbrojená jednotka nebo skupina vojáků zajišťující tělesnou ochranu osob, zařízení, majetku a území. […]

Obecnými povinnostmi strážných je ostražitě chránit a bránit to, co je jim svěřeno (zařízení, osoby atd.), nepustit zbraň z ruky a být neustále připraven k jejímu použití, neopustit strážní stanoviště do doby, než je někdo nahradí, nepovolit žádné osobě, kromě nadřízeného, zástupce velitele nebo velitele stráže, důstojníka ve službě nebo osoby odpovědné za ostrahu, přiblížit se ke strážnímu stanovišti nebo chráněnému objektu nebo se pohybovat v zakázaném prostoru. Strážní musí kromě toho zastavit osoby, jak je určeno pro určitá strážní stanoviště, a udržovat kontakt a komunikovat pouze s velitelem stráže a jinými strážními orgány a informovat velitele stráže v případě poruchy nebo požáru v okolí, pokud existuje hrozba pro chráněný majetek nebo mužstvo v důsledku přírodních nebo jiných katastrof, v případě onemocnění nebo potřeby jakékoli jiné pomoci.

Bezpečnostní síly zajišťují bezpečnost zařízení, dokumentů, osob, zbraní a vojenského vybavení, střeliva a jiného materiálu v případě různých forem ohrožení. […]“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

19 V období od února 2014 do července 2015 vykonával B. K. jako poddůstojník slovinské armády nepřetržitou „strážní službu“ v délce sedmi dnů měsíčně, během níž musel být dosažitelný a trvale přítomen v kasárnách, k nimž byl přidělen. Tato „strážní služba“ zahrnovala jak doby, během kterých musel B. K. vykonávat skutečný dozor, tak doby, během nichž byl pouze povinen

být k dispozici svým nadřízeným. V případě neohlášeného příchodu vojenské policie, inspekce nebo zásahové skupiny musel tuto skutečnost zaznamenat do registračního formuláře a plnit úkoly, kterými ho pověřili jeho nadřízení.

20 Ministerstvo obrany mělo za to, že za každý z těchto dnů „strážní služby“ musí být osm hodin považováno za pracovní dobu, takže B. K. vyplatilo příslušnou obvyklou odměnu za těchto osm hodin práce. Za ostatní hodiny byl B. K. vyplacen pouze příplatek za pohotovost ve výši 20 % základního platu.

21 B. K. podal ke slovinským soudům žalobu směřující k tomu, aby mu byly jako přesčasové hodiny zaplaceny hodiny, po které během „strážní služby“ nevykonával žádnou skutečnou činnost pro svého zaměstnavatele, ale byl nucen být k dispozici svým nadřízeným v kasárnách, čímž se vzdálil od svého bydliště a rodiny.

22 Poté, co byla jeho žaloba v řízení v prvním stupni i v odvolacím řízení zamítnuta, podal B. K. opravný prostředek „Revize“ k předkládajícímu soudu.

23 Předkládající soud zaprvé uvádí, že podle čl. 1 odst. 3 směrnice 2003/88 ve spojení s článkem 2 směrnice 89/391 se směrnice 2003/88 nevztahuje na činnost určitých veřejných služeb, jejichž zvláštní povaha odporuje této směrnici. Předkládající soud má s odkazem na rozsudek ze dne 5. října 2004, Pfeiffer a další (C-397/01 až C-403/01, EU:C:2004:584) za to, že tato výjimka byla stanovena pouze za účelem zaručení řádného fungování služeb naprosto nezbytných pro zajištění bezpečnosti, zdraví a veřejného pořádku za závažných a výjimečných okolností, v nichž nelze plánovat pracovní dobu zásahových a záchranných jednotek.

24 Předkládající soud poznamenává, že v projednávané věci B. K. pravidelně vykonával svou obvyklou práci, a sice „strážní službu“ v době míru, aniž v období dotčeném ve věci v původním řízení nastala sebemenší nepředvídatelná okolnost nebo sebemenší mimořádná událost. Podle tohoto soudu tudíž nebylo plánování pracovní doby dotyčného nijak nemožné.

25 Uvedený soud si nicméně klade otázku, zda se výjimky stanovené v článku 2 směrnice 89/391 lze obecně dovolávat ve vztahu k vojákům v době míru a pracovníkům v odvětví obrany.

26 Zadruhé, za předpokladu, že by se směrnice 2003/88 v projednávané věci použila, si předkládající soud klade otázku, zda musí být doby, po které B. K. během své „strážní služby“ nevykonával pro svého zaměstnavatele žádnou skutečnou činnost, ale byl povinen být v kasárnách k dispozici svým nadřízeným, považovány za „pracovní dobu“ ve smyslu článku 2 této směrnice.

27 Tento soud poté, co zdůraznil, že by tato otázka mohla být zodpovězena kladně, uvádí, že podle slovinského práva jsou takové doby vyloučeny z pracovní doby stejně jako doby, kdy je voják povinen zdržovat se v místě svého bydliště, a že pro obě tyto doby je stanovena stejná výše odměny, což podle uvedeného soudu není v souladu se směrnicí 2003/88.

28 Za těchto podmínek se Vrhovno sodišče (Nejvyšší soud, Slovinsko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Vztahuje se článek 2 směrnice [2003/88] rovněž na pracovníky působící v oblasti obrany a na vojáky, kteří plní strážní službu v době míru?

2) Brání článek 2 směrnice [2003/88] vnitrostátní právní úpravě, podle níž se doby pracovní pohotovosti pracovníků působících v armádě, jež jsou vykonávány na pracovišti nebo na určeném místě (nikoli však v místě bydliště), a přítomnost vojáků působících v oblasti obrany během strážní služby, kdy tito vojáci nevykonávají žádnou skutečnou práci, avšak musí být fyzicky přítomni v kasárnách, nezapočítávají do pracovní doby?“

K předběžným otázkám

K přípustnosti

29 Podstatou předběžných otázek předkládajícího soudu je určit, zda určité doby, během nichž jsou vojáci i civilní zaměstnanci působící v oblasti obrany povinni být v případě potřeby k dispozici svým nadřízeným, mohou být považovány za „pracovní dobu“ ve smyslu článku 2 uvedené směrnice.

30 Je přitom nesporné, že se spor v původním řízení týká pouze vojáka. Je tedy třeba konstatovat, že v rozsahu, v němž se předběžné otázky týkají situace civilních zaměstnanců působících v oblasti obrany, nemají žádný vztah k předmětu sporu v původním řízení, a jsou tudíž podle ustálené judikatury nepřípustné (rozsudek ze dne 2. února 2021, Consob, C-481/19, EU:C:2021:84, bod 29 a citovaná judikatura).

K první otázce

31 Úvodem je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že v rámci postupu spolupráce mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem zavedeného článkem 267 SFEU přísluší Soudnímu dvoru poskytnout vnitrostátnímu soudu užitečnou odpověď, která mu umožní rozhodnout spor, jenž mu byl předložen. Z tohoto hlediska Soudnímu dvoru přísluší případně přeformulovat otázky, které jsou mu položeny. Soudní dvůr může kromě toho zohlednit i normy unijního práva, na které vnitrostátní soud ve svých otázkách neodkázal (rozsudek ze dne 7. srpna 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, bod 34 a citovaná judikatura).

32 V tomto ohledu je třeba podotknout, že k určení, zda je článek 2 směrnice 2003/88 použitelný na takovou strážní činnost zajišťovanou vojákem v době míru, jako je „strážní služba“ vykonávaná B. K. za podmínek uvedených v bodě 19 tohoto rozsudku – jak žádá předkládající soud – je třeba přezkoumat, zda taková činnost spadá do oblasti působnosti této směrnice, jež je stanovena jejím čl. 1 odst. 3, a nikoli jejím článkem 2.

33 Předkládající soud dále vychází z předpokladu, že spor v původním řízení spadá do působnosti unijního práva. Avšak vzhledem k tomu, že se tento spor týká vojáka, je třeba nejprve zkoumat, zda – jak tvrdily francouzská a španělská vláda – se úprava pracovní doby vojáků unijním právem neřídí, a to z důvodu, že tato úprava spadá do podmínek organizace ozbrojených sil členských států, které jsou podle čl. 4 odst. 2 SEU ze své povahy vyloučeny z působnosti unijního práva.

34 Za těchto podmínek je k poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu, která mu umožní rozhodnout spor, jenž mu byl předložen, třeba přeformulovat první otázku a mít za to, že podstatou této otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 1 odst. 3 směrnice 2003/88 ve spojení s čl. 4 odst. 2 SEU vykládán v tom smyslu, že strážní služba vykonávaná vojákem v době míru je vyloučena z oblasti působnosti této směrnice.

35 Zaprvé je třeba ověřit, zda čl. 4 odst. 2 SEU ukládá povinnost vyloučit z působnosti unijního práva, a zejména pravidel o úpravě pracovní doby, všechny členy ozbrojených sil.

36 Podle uvedeného čl. 4 odst. 2 ctí Unie rovnost členských států před Smlouvami a jejich národní identitu, která spočívá v jejich základních politických a ústavních systémech, a respektuje základní funkce státu, zejména ty, které souvisejí se zajištěním územní celistvosti, udržením veřejného pořádku a ochranou národní bezpečnosti. Totéž ustanovení upřesňuje, že národní bezpečnost zůstává výhradní odpovědností každého členského státu.

37 V tomto ohledu je třeba podotknout, že hlavní úkoly ozbrojených sil členských států, kterými jsou zajištění územní celistvosti a ochrana národní bezpečnosti, jsou výslovně zmíněny mezi základními funkcemi státu, které musí Unie podle čl. 4 odst. 2 SEU respektovat.

38 Z judikatury Soudního dvora ostatně vyplývá, že volby vojenské organizace členských států, jejichž předmětem je obrana jejich území nebo jejich základních zájmů, nejsou jako takové upraveny unijním právem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 11. března 2003, Dory, C-186/01, EU:C:2003:146, bod 35).

39 Z povinnosti Unie respektovat základní funkce státu, jež je zakotvena v čl. 4 odst. 2 SEU, však nevyplývá, že by rozhodnutí členských států týkající se organizace jejich ozbrojených sil byla vyňata z působnosti unijního práva, zejména pokud jde o pravidla týkající se úpravy pracovní doby.

40 Podle ustálené judikatury Soudního dvora totiž platí, že i když jedině členským státům přísluší vymezit jejich podstatné bezpečnostní zájmy a přijmout opatření způsobilá k zajištění jejich vnitřní a vnější bezpečnosti, včetně rozhodnutí týkajících se organizace jejich ozbrojených sil, nelze na základě pouhé skutečnosti, že určité vnitrostátní opatření bylo přijato za účelem ochrany národní bezpečnosti, vyloučit uplatnění unijního práva a zprostit členské státy povinnosti jej nutně dodržovat (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 26. října 1999, Sirdar, C-273/97, EU:C:1999:523, bod 15; ze dne 11. ledna 2000, Kreil, C-285/98, EU:C:2000:2, bod 15, a ze dne 6. října 2020, Privacy International, C-623/17, EU:C:2020:790, bod 44 a citovaná judikatura). Totéž platí pro vnitrostátní opatření přijatá za účelem ochrany územní celistvosti členského státu.

41 Kromě toho, jak v podstatě uvedl generální advokát v bodech 44 a 45 svého stanoviska, toto tvrzení není v rozporu s rozsudkem ze dne 11. března 2003, Dory (C-186/01, EU:C:2003:146).

42 Zatímco zavedení povinné vojenské služby, o které šlo ve věci, v níž byl vydán uvedený rozsudek, nepředstavuje otázku upravenou unijním právem, úprava pracovní doby je oblastí harmonizovanou na základě čl. 153 odst. 2 SFEU směrnicí 2003/88.

43 I když respektování základních funkcí státu ze strany Unie neznamená, že je úprava pracovní doby vojáků zcela vyňata z působnosti unijního práva, nic to však nemění na tom, že čl. 4 odst. 2 SEU vyžaduje, aby použití pravidel unijního práva týkajících se této úpravy na vojáky nebylo s to narušit řádné plnění těchto základních funkcí. Tato pravidla tedy nemohou být vykládána takovým způsobem, že by bránila ozbrojeným silám plnit jejich poslání, a v důsledku toho ohrožovala základní funkce státu, kterými jsou zachování územní celistvosti a ochrana národní bezpečnosti.

44 Z toho vyplývá, že zvláštnosti, které každý členský stát přiznává fungování svých ozbrojených sil, musí být náležitě zohledněny unijním právem, ať již vyplývají mimo jiné ze zvláštních mezinárodních závazků tohoto členského státu, konfliktů nebo hrozeb, kterým čelí, nebo také z geopolitického kontextu, v němž se tento stát vyvíjí.

45 Použití ustanovení unijního práva, a konkrétně ustanovení týkajících se úpravy pracovní doby, tedy nemůže bránit plnění zvláštních úkolů, které každý členský stát svěří vzhledem ke svým omezením a vlastním závazkům ozbrojeným silám za účelem zachování územní celistvosti nebo ochrany národní bezpečnosti dotyčného členského státu.

46 Ze všech výše uvedených úvah vyplývá, že čl. 4 odst. 2 SEU nevede k vyloučení úpravy pracovní doby všech vojáků z působnosti unijního práva.

47 Zadruhé je třeba připomenout, že cílem směrnice 2003/88 je stanovení minimálních požadavků určených ke zlepšení životních a pracovních podmínek pracovníků pomocí sbližování vnitrostátních právních předpisů týkajících se zejména délky pracovní doby. Tato harmonizace na úrovni Evropské unie v oblasti úpravy pracovní doby směřuje k zaručení lepší ochrany bezpečnosti a zdraví pracovníků tím, že jim dává nárok na minimální, zejména denní a týdenní, doby odpočinku, jakož i na přiměřené přestávky na odpočinek, a tím, že stanoví maximální hranici týdenní pracovní doby [rozsudek ze dne 9. března 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba pracovní pohotovosti na odlehlém místě), C-344/19, EU:C:2021:182, bod 25 a citovaná judikatura].

48 Ustanovení směrnice 2003/88 kromě toho upřesňují základní právo na omezení maximální délky pracovní doby a na denní a týdenní doby odpočinku, které je výslovně zakotveno v čl. 31 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“), a musí být proto vykládána ve světle této Listiny (rozsudek ze dne 17. března 2021, Academia de Studii Economice din Bucureşti, C-585/19, EU:C:2021:210, bod 37 a citovaná judikatura). Z toho zejména vyplývá, že tato ustanovení nemohou být vykládána restriktivně na újmu právům, která pracovník z této směrnice vyvozuje [rozsudek ze dne 9. března 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba pracovní pohotovosti na odlehlém místě), C-344/19, EU:C:2021:182, bod 27 a citovaná judikatura].

49 V tomto ohledu z judikatury Soudního dvora vyplývá, že pro účely použití směrnice 2003/88 musí být pojem „zaměstnanec“ vymezen objektivními kritérii, která charakterizují pracovní poměr s ohledem na práva a povinnosti dotčených osob. Základní charakteristikou pracovního poměru je přitom okolnost, že určitá osoba vykonává po určitou dobu ve prospěch jiné osoby a pod jejím vedením činnosti, za které protihodnotou pobírá odměnu. Z toho vyplývá, že pracovní poměr předpokládá existenci vztahu podřízenosti mezi zaměstnancem a jeho zaměstnavatelem. Existence takového vztahu musí být posouzena v každém konkrétním případě na základě všech znaků a okolností charakterizujících vztahy, které existují mezi stranami (rozsudek ze dne 20. listopadu 2018, Sindicatul Familia Constanța a další, C-147/17, EU:C:2018:926, body 41 a 42 a citovaná judikatura).

50 V projednávané věci je nesporné, že v období dotčeném ve věci v původním řízení pobíral B. K. odměnu a jakožto poddůstojník slovinské armády byl ve vztahu podřízenosti vůči svému zaměstnavateli ve smyslu předchozího bodu. Z toho vyplývá, že se směrnice 2003/88 *a priori* vztahuje na jeho situaci.

51 Zatřetí je třeba určit, zda činnosti ozbrojených sil obecně, nebo alespoň některé z nich musí být vyloučeny z oblasti působnosti směrnice 2003/88 na základě jejího čl. 1 odst. 3 ve spojení s čl. 4 odst. 2 SEU.

52 Článek 1 odst. 3 směrnice 2003/88 definuje oblast působnosti této směrnice odkazem na článek 2 směrnice 89/391. Podle čl. 2 odst. 1 směrnice 89/391 se tato směrnice vztahuje „na všechny činnosti veřejného i soukromého sektoru“.

53 Nicméně čl. 2 odst. 2 směrnice 89/391 v prvním pododstavci stanoví, že se tato směrnice nevztahuje na činnost určitých veřejných služeb, například ozbrojených sil, nebo na určité činnosti civilní ochrany, jejichž zvláštní povaha odporuje této směrnici, a v druhém pododstavci upřesňuje, že v takovém případě musí být s ohledem na cíle uvedené směrnice zajištěna v co největší míře bezpečnost a ochrana zdraví zaměstnanců.

54 Je tedy třeba určit, zda činnosti ozbrojených sil obecně, nebo alespoň některé z nich musí být vyloučeny z oblasti působnosti směrnice 2003/88 z důvodu, že spadají pod výjimku stanovenou v čl. 2 odst. 2 prvním pododstavci směrnice 89/391, při náležitém zohlednění nutnosti vykládat uvedenou oblast působnosti ve světle čl. 4 odst. 2 SEU.

55 Z judikatury Soudního dvora vyplývá, že čl. 2 odst. 2 první pododstavec směrnice 89/391 musí být vykládán způsobem, který omezuje jeho působnost na to, co je nezbytně nutné k ochraně zájmů, jejichž ochranu členským státům umožňuje (rozsudky ze dne 5. října 2004, Pfeiffer a další, C-397/01 až C-403/01, EU:C:2004:584, bod 54, a ze dne 30. dubna 2020, Készenléti Rendőrség, C-211/19, EU:C:2020:344, bod 32).

56 Kromě toho kritérium použité v čl. 2 odst. 2 prvním pododstavci směrnice 89/391 k vyloučení určitých činností z oblasti působnosti této směrnice, a tudíž z působnosti směrnice 2003/88, je založeno nikoli na příslušnosti pracovníků k některému ze sektorů veřejných služeb, které jsou uvedeny v tomto ustanovení, posuzovanému jako celek, ale výlučně na zvláštní povaze některých zvláštních úkolů plněných pracovníky v sektorech, kterých se týká toto ustanovení, přičemž tato povaha odůvodňuje výjimku z pravidel v oblasti ochrany bezpečnosti a zdraví pracovníků z důvodu absolutní nutnosti zajistit účinnou ochranu společenství (rozsudek ze dne 20. listopadu 2018, Sindicatul Familia Constanța a další, C-147/17, EU:C:2018:926, bod 55 a citovaná judikatura).

57 Ke zvláštnostem těchto určitých činností, které podle čl. 2 odst. 2 prvního pododstavce směrnice 89/391 odůvodňují výjimku z pravidel v oblasti ochrany bezpečnosti a zdraví pracovníků, patří skutečnost, že u nich z povahy věci nelze plánovat pracovní dobu (rozsudek ze dne 20. listopadu 2018, Sindicatul Familia Constanța a další, C-147/17, EU:C:2018:926, bod 64 a citovaná judikatura).

58 Článek 2 odst. 2 první pododstavec směrnice 89/391 tak umožňuje zachovat účinnost činností určitých veřejných služeb, jejichž kontinuita je nutná pro zajištění účinného výkonu základních funkcí státu. Tento požadavek kontinuity musí být posuzován s ohledem na zvláštní povahu dotčené činnosti (rozsudek ze dne 20. listopadu 2018, Sindicatul Familia Constanța a další, C-147/17, EU:C:2018:926, body 65 a 66 a citovaná judikatura).

59 V tomto ohledu Soudní dvůr judikoval, že požadavek kontinuity útvarů působících v oblastech zdraví, bezpečnosti a veřejného pořádku nebrání tomu, aby mohly být činnosti těchto útvarů organizovány, dochází-li k nim za obvyklých podmínek, a to i co se týče pracovní doby jejich

zaměstnanců, takže výjimka stanovená v čl. 2 odst. 2 prvním pododstavci směrnice 89/391 se na takové útvary použije pouze za okolností mimořádné závažnosti a rozsahu, jako jsou přírodní nebo technologické pohromy, atentáty nebo těžké nehody, které vyžadují přijetí opatření, jež jsou nezbytná k ochraně života, zdraví a bezpečnosti společenství a jejichž řádné provedení by bylo ohroženo, kdyby musela být dodržena všechna pravidla stanovená směrnicí 2003/88. V takových případech je třeba přiznat absolutní přednost cíli ochrany obyvatelstva na úkor dodržení ustanovení této směrnice, která mohou být v rámci uvedených útvarů dočasně porušena (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 20. listopadu 2018, Sindicatul Familia Constanța a další, C-147/17, EU:C:2018:926, bod 67, a ze dne 30. dubna 2020, Készenléti Rendőrség, C-211/19, EU:C:2020:344, bod 42 a citovaná judikatura).

60 Kromě toho Soudní dvůr judikoval, že činnosti určitých veřejných služeb, i když jsou vykonávány za obvyklých podmínek, vykazují natolik specifické charakteristické rysy, že jejich povaha nutně odporuje rozvržení pracovní doby, které by dodržovalo požadavky uložené směrnicí 2003/88 (rozsudek ze dne 20. listopadu 2018, Sindicatul Familia Constanța a další, C-147/17, EU:C:2018:926, bod 68).

61 Tak je tomu zejména v případě činností, které za účelem účinného splnění cíle obecného zájmu, který jim byl přiznán, mohou být vykonávány pouze nepřetržitě a týmž pracovníkem, aniž by bylo možné zavést systém rotace umožňující pravidelně uvedenému pracovníkovi přiznat nárok na hodiny nebo dny odpočinku poté, co odpracoval určitý počet hodin nebo dnů pracovní doby (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 20. listopadu 2018, Sindicatul Familia Constanța a další, C-147/17, EU:C:2018:926, body 70 až 74, a ze dne 30. dubna 2020, Készenléti Rendőrség, C-211/19, EU:C:2020:344, body 43 a 44).

62 Takové činnosti musí být podle čl. 2 odst. 2 prvního pododstavce směrnice 89/391 zcela vyloučeny z oblasti působnosti směrnice 2003/88.

63 V projednávané věci je třeba určit, do jaké míry je judikatura připomenutá v bodech 57 až 61 tohoto rozsudku použitelná na činnosti příslušníků ozbrojených sil, přičemž se rozumí, že je třeba zajistit – jak bylo zdůrazněno v bodech 43 a 45 tohoto rozsudku – aby použitím směrnice 2003/88 na tyto příslušníky nebyl ohrožen řádný výkon základních funkcí členských států ve smyslu čl. 4 odst. 2 SEU.

64 V tomto ohledu je třeba zaprvé uvést, že čl. 2 odst. 2 první pododstavec směrnice 89/391 nelze vykládat v tom smyslu, že příslušníci ozbrojených sil členských států jsou všichni trvale vyloučeni z oblasti působnosti směrnice 2003/88.

65 Jak bylo totiž připomenuto v bodech 55, 56 a 58 tohoto rozsudku, byť je cílem čl. 2 odst. 2 prvního pododstavce směrnice 89/391 zachovat účinný výkon základních funkcí státu, musí být toto ustanovení vykládáno restriktivně a jeho účelem není vyjmout z působnosti této směrnice, a v důsledku toho i směrnice 2003/88, určitá odvětví veřejné služby posuzovaná jako celek, ale pouze určité kategorie činností v těchto odvětvích z důvodu jejich zvláštní povahy.

66 Soudní dvůr již přitom rozhodl, že čl. 2 odst. 2 první pododstavec směrnice 89/391 nemůže odůvodnit vyloučení všech necivilních zaměstnanců orgánů veřejné správy z oblasti působnosti této směrnice (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. ledna 2006, Komise v. Španělsko, C-132/04, nezveřejněný, EU:C:2006:18, body 30 až 40).

67 Ostatně, jak v podstatě uvedl generální advokát v poznámce pod čarou 88 svého stanoviska, zvláštní výjimky týkající se vojáků, které jsou výslovně stanoveny jak v čl. 2 odst. 2 písm. c) směrnice 89/656, tak v čl. 10 odst. 1 písm. b) směrnice 2013/35, by byly zbytečné, kdyby čl. 2 odst. 2 první pododstavec směrnice 89/391 obecně vyloučil příslušníky ozbrojených sil z působnosti posledně zmíněné směrnice. Uvedený čl. 2 odst. 2 první pododstavec totiž rovněž vymezuje oblast působnosti směrnic 89/656 a 2013/35, jak vyplývá z čl. 1 odst. 2 směrnice 89/656 a čl. 1 odst. 6 směrnice 2013/35.

68 Dále, jak v podstatě rovněž uvedl generální advokát v bodech 82 a 83 svého stanoviska, nelze mít za to, že všechny činnosti vykonávané vojáky vykazují takové zvláštnosti, že odporují plánování pracovní doby, které by dodržovalo požadavky uložené směrnicí 2003/88.

69 Naopak určité činnosti, které mohou být vykonávány příslušníky ozbrojených sil, jako jsou činnosti spojené zejména s administrativními službami, údržbou, opravami, zdravotními službami, udržováním pořádku nebo stíháním protiprávních jednání, nemohou být v plném rozsahu vyloučeny z oblasti působnosti směrnice 2003/88.

70 Je totiž nesporné, že takové činnosti v zásadě spadají do působnosti této směrnice, pokud jsou vykonávány za podobných podmínek pracovníky ve veřejné službě, kteří nejsou vojáky.

71 Je přitom třeba připomenout, že se výjimka stanovená v čl. 2 odst. 2 prvním pododstavci směrnice 89/391 vztahuje stejným způsobem na všechny pracovníky, kteří vykonávají specifické činnosti, jež jsou totožné se službami pro společenství (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 20. listopadu 2018, Sindicatul Familia Constanța a další, C-147/17, EU:C:2018:926, bod 59).

72 Kromě toho, i když je pravda, že každý voják podléhá požadavku dostupnosti takové povahy, aby mohl začít pracovat ve velmi krátké lhůtě, použití pravidel stanovených směrnicí 2003/88 na tohoto vojáka během činností uvedených v bodě 69 tohoto rozsudku však neodporuje účinnému dodržování takového požadavku dostupnosti, přinejmenším pokud nejsou tyto činnosti vykonávány v rámci vojenské operace, a to i během přípravy takovéto operace.

73 Zadruhé však z judikatury připomenuté v bodě 59 tohoto rozsudku vyplývá, že pokud jsou příslušníci ozbrojených sil vystaveni okolnostem mimořádné závažnosti a rozsahu ve smyslu této judikatury, jsou jejich činnosti vyloučeny z působnosti směrnice 2003/88 na základě jejího čl. 1 odst. 3 ve spojení s čl. 2 odst. 2 prvním pododstavcem směrnice 89/391.

74 Je tomu tak tehdy, když se s ohledem na závažnost a rozsah všech relevantních okolností jeví jako nemožné chránit obyvatelstvo a zároveň organizovat činnosti ozbrojených sil takovým způsobem, aby každý z jejich členů mohl požívat záruk stanovených směrnicí 2003/88 v oblasti délky pracovní doby a doby odpočinku, zejména prostřednictvím mechanismu rotace zaměstnanců (obdobně viz rozsudek ze dne 30. dubna 2020, Készenléti Rendőrség C-211/19, EU:C:2020:344, body 47 až 50).

75 Dále lze z judikatury připomenuté v bodě 60 tohoto rozsudku vyvodit, že některé kategorie vojenských činností jsou v plném rozsahu vyňaty z působnosti směrnice 2003/88, pokud jsou tyto činnosti natolik specifické, že brání přísnému a trvalému dodržování požadavků uložených touto směrnicí.

76 Tak je tomu v případě činností vykonávaných příslušníky ozbrojených sil, kteří z důvodu své vysoké kvalifikace nebo mimořádně citlivé povahy úkolů, které jsou jim svěřeny, mohou být jen velmi obtížně nahrazeni jinými příslušníky ozbrojených sil prostřednictvím systému rotace, který umožňuje zajistit dodržování maximálních dob práce a dob odpočinku stanovených směrnicí 2003/88 a zároveň řádné plnění jim svěřených základních úkolů.

77 Zatřetí je nutno uvést, že všichni vojáci povolaní k účasti na operacích zahrnujících vojenské nasazení ozbrojených sil členského státu bez ohledu na to, zda jde o operace probíhající nepřetržitě nebo nahodile, v rámci jeho hranic nebo mimo ně, vykonávají činnost, která musí být podle čl. 1 odst. 3 směrnice 2003/88, vykládaného ve spojení s čl. 2 odst. 2 prvním pododstavcem směrnice 89/391 a ve světle čl. 4 odst. 2 SEU, již ze své podstaty v plném rozsahu vyloučena z oblasti působnosti směrnice 2003/88.

78 Dodržení požadavků stanovených směrnicí 2003/88 v průběhu těchto operací by totiž představovalo značné riziko pro úspěšnost těchto operací, jež předpokládá možnost vyžadovat dlouhodobé plné zapojení příslušníků zúčastněných ozbrojených sil, a tudíž i pro řádné plnění základních funkcí ochrany národní bezpečnosti nebo zachování územní celistvosti členských států.

79 V tomto rámci je třeba vzít v úvahu případnou vzájemnou závislost nejen mezi uvedenými operacemi, ale i mezi těmito operacemi a jinými činnostmi vykonávanými příslušníky ozbrojených sil, ve vztahu k nimž by k použití pravidel této směrnice tím, že by dotčeným orgánům byla uložena povinnost zavést systém rotace nebo plánování pracovní doby, mohlo dojít pouze na úkor těchto operací, což by bylo v rozporu s požadavky čl. 4 odst. 2 SEU. Ukáže-li se to jako nezbytné pro řádné provádění vojenských operací v pravém slova smyslu, nelze tedy vyloučit, že některé činnosti ozbrojených sil, které se uvedených operací přímo netýkají, budou též vyňaty po dobu trvání těchto operací z působnosti směrnice 2003/88.

80 Kromě toho čl. 1 odst. 3 směrnice 2003/88, vykládaný ve spojení s čl. 2 odst. 2 prvním pododstavcem směrnice 89/391 a ve světle čl. 4 odst. 2 SEU, rovněž ukládá, aby z oblasti působnosti směrnice 2003/88 byly vyloučeny všechny činnosti, které jsou buď součástí počátečního vzdělávání vojáků, kterému je třeba postavit na roveň povinnou vojenskou službu, nebo operačního výcviku, který musí příslušníci ozbrojených sil následně pravidelně absolvovat.

81 Jak uvedla francouzská vláda, k zajištění operační účinnosti ozbrojených sil totiž musí mít vojáci možnost se v průběhu svého počátečního vzdělávání a operačního výcviku setkat se situacemi, které umožňují co nejblíže napodobit podmínky, včetně těch nejextrémnějších, za kterých probíhají vojenské operace v pravém slova smyslu. Takového legitimního cíle by přitom nemohlo být dosaženo, kdyby pravidla týkající se úpravy pracovní doby, stanovená směrnicí 2003/88, musela být dodržována během tohoto počátečního vzdělávání a operačního výcviku.

82 Ostatně tím, že členské státy stanoví pro vojáky takové požadavky na vzdělávání a výcvik, dbají rovněž na to, aby zdraví a bezpečnost těchto vojáků byly co nejlépe chráněny při operacích ozbrojených sil v pravém slova smyslu, jelikož tyto požadavky umožňují těmto vojákům získat a udržovat si vysokou úroveň odolnosti vůči špatným životním podmínkám.

83 Okolnost, že k počátečnímu vzdělávání, operačním výcvikům a vojenským operacím v pravém slova smyslu dochází v době míru, není s to vyvrátit závěr, že tyto činnosti musí být plně vyloučeny z působnosti směrnice 2003/88. Úkoly, které zajišťují ozbrojené síly k zabezpečení ochrany národní bezpečnosti a územní celistvosti, musí být umožněno v plném rozsahu plnit i v době míru.

84 Je nutno dodat, že každý členský stát nese zejména s ohledem na hrozby, kterým čelí, mezinárodní závazky, které převzal, nebo na specifický geopolitický kontext, ve kterém se vyvíjí, výhradní odpovědnost za realizaci vojenských operací, které považuje za vhodné, a za určení intenzity počátečního vzdělávání a operačního výcviku, které považuje za užitečné pro řádné provádění uvedených operací, aniž by přicházel v úvahu přezkum ze strany Soudního dvora v tomto ohledu, jelikož takové otázky musí být považovány za otázky, které nespadají do působnosti unijního práva, jak bylo uvedeno v bodě 38 tohoto rozsudku.

85 V projednávané věci je na předkládajícím soudu, aby určil, zda strážní služba zajišťovaná B. K. spadá pod některý z případů uvedených v bodech 73 až 83 tohoto rozsudku. Pokud tato činnost pod žádný z uvedených případů nespadá, bude muset být považována za spadající do působnosti směrnice 2003/88. V tomto ohledu nelze s ohledem na spis, který má Soudní dvůr k dispozici, vyloučit, že by tento soud mohl dovodit, že strážní služba, o kterou jde v původním řízení, je vojenskou operací v pravém slova smyslu, takže je vyňata z oblasti působnosti této směrnice.

86 Konečně je třeba upřesnit, že i když vojáci vykonávají činnosti, které plně spadají do působnosti směrnice 2003/88, tato směrnice obsahuje výjimky z práv, jež zavádí, kterých se mohou dovolávat členské státy vůči těmto vojákům, ačkoli francouzská vláda tvrdí opak.

87 To každopádně platí pro čl. 17 odst. 3 písm. b) a c) uvedené směrnice, který v zásadě umožňuje odchýlit se za určitých podmínek od článků 3, 4, 5, 8 a 16 této směrnice, jak v případě činností, ostrahy nebo dozoru vyžadujících neustálou přítomnost za účelem ochrany majetku a osob, tak v případě činností zahrnujících nutnost nepřetržité služby nebo výroby.

88 Ze všech výše uvedených úvah vyplývá, že čl. 1 odst. 3 směrnice 2003/88 ve spojení s čl. 4 odst. 2 SEU musí být vykládán v tom smyslu, že strážní služba vykonávaná vojákem je vyloučena z působnosti této směrnice:

– pokud je tato činnost vykonávána v rámci jeho počátečního vzdělávání, operačního výcviku nebo vojenské operace v pravém slova smyslu,

– pokud se jedná o činnost natolik zvláštní, že není vhodná pro systém rotace zaměstnanců, který by umožňoval zajistit dodržování požadavků stanovených uvedenou směrnicí,

– pokud se s ohledem na všechny relevantní okolnosti ukáže, že tato činnost je vykonávána v rámci mimořádných událostí, jejichž závažnost a rozsah vyžadují přijetí opatření nezbytných k ochraně života, zdraví a bezpečnosti společenství a jejichž řádný průběh by byl ohrožen, kdyby musela být dodržena všechna pravidla stanovená uvedenou směrnicí,

– nebo pokud by použití uvedené směrnice na takovouto činnost tím, že by dotčeným orgánům byla uložena povinnost zavést systém rotace nebo plánování pracovní doby, mohlo být provedeno pouze na úkor řádného provedení vojenských operací v pravém slova smyslu.

K druhé otázce

89 Na úvod je třeba upřesnit, že v rámci odpovědi na druhou otázku položenou předkládajícím soudem bude výraz „doba strážní služby“ používán k označení všech dob, po které je voják během strážní služby pouze k dispozici svým nadřízeným, aniž skutečně vykonává dozor.

90 Kromě toho je třeba zdůraznit, že z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že se spor v původním řízení týká výlučně odměny za práci přesčas za doby strážní služby zajišťované B. K.

91 K poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu je tudíž třeba druhou otázku přeformulovat a mít za to, že podstatou této otázky předkládajícího soudu je, zda musí být článek 2 směrnice 2003/88 vykládán v tom smyslu, že ukládá, aby doba strážní služby, během níž je voják povinen být v kasárnách, k nimž je přidělen, ale nevykonává tam skutečnou práci, byla považována za pracovní dobu pro účely stanovení odměny, na kterou má tento voják nárok za takovouto dobu.

92 Je nutno ještě upřesnit, že odpověď na tuto otázku bude pro spor v původním řízení relevantní pouze v případě, že by předkládající soud dospěl k závěru, že strážní služba, o kterou jde v původním řízení, není vyloučena z oblasti působnosti směrnice 2003/88.

93 S ohledem na tato úvodní upřesnění je třeba zaprvé připomenout, že pod pojem „pracovní doba“ ve smyslu směrnice 2003/88 spadají všechny doby pracovní pohotovosti, během nichž jsou omezení uložená pracovníkovi takové povahy, že objektivně a významně ovlivňují jeho možnost během těchto dob volně nakládat s časem, během něhož nejsou jeho profesní služby požadovány, a věnovat se vlastním zájmům. Naopak, pokud omezení uložená pracovníkovi během určené doby pracovní pohotovosti nedosahují takového stupně intenzity a umožňují mu nakládat s jeho časem a věnovat se vlastním zájmům bez značných omezení, pouze doba související s výkonem práce, která je případně skutečně vykonána během takovéto doby, představuje „pracovní dobu“ pro účely použití této směrnice [rozsudek ze dne 9. března 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba pracovní pohotovosti na odlehlém místě), C-344/19, EU:C:2021:182, body 37 a 38 a citovaná judikatura].

94 Pokud jde o doby pracovní pohotovosti vykonané na pracovištích, jež se stejně jako v projednávané věci neshodují s místem bydliště pracovníka, je určujícím faktorem pro závěr, že charakteristické znaky pojmu „pracovní doba“ ve smyslu směrnice 2003/88 jsou dány, skutečnost, že pracovník je povinen být fyzicky přítomen na místě určeném zaměstnavatelem a být v tomto místě k dispozici tomuto zaměstnavateli, aby mohl okamžitě poskytovat své služby v případě potřeby, přičemž je třeba upřesnit, že pracoviště musí být chápáno jako jakékoliv místo, kde má pracovník vykonat činnost na pokyn zaměstnavatele, včetně případů, kdy toto místo není místem, kde obvykle vykonává profesní činnost. Vzhledem k tomu, že během takové doby pracovní pohotovosti musí pracovník pobývat vzdálený od svého sociálního a rodinného prostředí a má jen velmi malý prostor pro nakládání s časem, během něhož nejsou jeho profesní služby požadovány, musí být celá tato doba kvalifikována jako „pracovní doba“ ve smyslu uvedené směrnice, bez ohledu na práci skutečně vykonanou pracovníkem během uvedené doby [rozsudek ze dne 9. března 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba pracovní pohotovosti na odlehlém místě), C-344/19, EU:C:2021:182, body 33 až 35 a citovaná judikatura].

95 Z výše uvedeného vyplývá, že za předpokladu, že se na ni směrnice 2003/88 použije, musí být doba strážní služby nařízená vojákovi, která vyžaduje jeho nepřetržitou přítomnost na pracovišti, považována za pracovní dobu ve smyslu čl. 2 bodu 1 této směrnice, pokud se toto pracoviště neshoduje s místem jeho bydliště.

96 Zadruhé je však nutno připomenout, že s výjimkou zvláštního případu týkajícího se placené dovolené za kalendářní rok, který je uveden v čl. 7 odst. 1 směrnice 2003/88, tato směrnice upravuje pouze některé aspekty úpravy pracovní doby s cílem zajistit ochranu bezpečnosti

a zdraví pracovníků, takže se v zásadě nepoužije na odměňování pracovníků [rozsudek ze dne 9. března 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba pracovní pohotovosti na odlehlém místě), C-344/19, EU:C:2021:182, bod 57 a citovaná judikatura].

97 Na způsob odměňování pracovníků za doby pracovní pohotovosti, které vykonají, se tudíž nevztahuje směrnice 2003/88, nýbrž se na něj vztahují příslušná ustanovení vnitrostátního práva. Tato směrnice proto nebrání použití právní úpravy členského státu, kolektivní smlouvy nebo rozhodnutí zaměstnavatele, jež pro účely odměny za pracovní pohotovost zohledňuje odlišně doby, během nichž je práce skutečně vykonávána, a doby, během nichž se žádná skutečná práce nevykonává, i když tyto doby musí být pro účely použití uvedené směrnice považovány v plném rozsahu za „pracovní dobu“ [rozsudek ze dne 9. března 2021, Radiotelevizija Slovenija (Doba pracovní pohotovosti na odlehlém místě), C-344/19, EU:C:2021:182, bod 58 a citovaná judikatura].

98 Ze všech výše uvedených úvah vyplývá, že článek 2 směrnice 2003/88 musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby doba strážní služby, během níž je voják povinen být přítomen v kasárnách, k nimž je přidělen, ale nevykonává tam skutečnou práci, byla odměněna odlišně od doby strážní služby, během níž vykonává skutečnou pracovní činnost.

K nákladům řízení

99 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

1) Článek 1 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby ve spojení s čl. 4 odst. 2 SEU musí být vykládán v tom smyslu, že strážní služba vykonávaná vojákem je vyloučena z působnosti této směrnice:

– **pokud je tato činnost vykonávána v rámci jeho počátečního vzdělávání, operačního výcviku nebo vojenské operace v pravém slova smyslu,**

– **pokud se jedná o činnost natolik zvláštní, že není vhodná pro systém rotace zaměstnanců, který by umožňoval zajistit dodržování požadavků stanovených uvedenou směrnicí,**

– **pokud se s ohledem na všechny relevantní okolnosti ukáže, že tato činnost je vykonávána v rámci mimořádných událostí, jejichž závažnost a rozsah vyžadují přijetí opatření nezbytných k ochraně života, zdraví a bezpečnosti společenství a jejichž řádný průběh by byl ohrožen, kdyby musela být dodržena všechna pravidla stanovená uvedenou směrnicí,**

– **nebo pokud by použití uvedené směrnice na takovouto činnost tím, že by dotčeným orgánům byla uložena povinnost zavést systém rotace nebo plánování pracovní doby,**

mohlo být provedeno pouze na úkor řádného provedení vojenských operací v pravém slova smyslu.

2) **Článek 2 směrnice 2003/88 musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby doba strážní služby, během níž je voják povinen být přítomen v kasárnách, k nimž je přidělen, ale nevykonává tam skutečnou práci, byla odměněna odlišně od doby strážní služby, během níž vykonává skutečnou pracovní činnost.**

Podpisy.